خاڵبەندی

Punctuation

نووسین و ئامادەکردن:

دیاکۆ هاشمی

وەشانی نوێ:

٢٠٢٣/٠٩/٠٥

خاڵبەندی

ناوەڕۆک:

1. پێشەکی
2. خاڵ (.)
3. جووتخاڵ (:)
4. بۆر (،)
5. خاڵبۆر (؛)
6. نیشانەی پرس (؟)
7. نیشانەی سەرسوڕمان (!)
8. جووتەکەوانەی بچووک " "
9. جووتەکەوانەی گەورە ()
10. هێڵ یان تەقەڵ (-)
11. سێخاڵ (...)
12. بۆشایی
13. هێڵی لار (/) و پیتی (ر)
14. دەرەنجام

پێشەکی

خاڵبەندی ئەو نیشانانەن کە لە پێوەندیی نووسراویدا خوێندنەوەی ڕستەکان بێهەڵە و ئاسان دەکەن، کورت و درێژی و شوێنی گت و وچان لە ڕستەدا دەستنیشان دەکەن. وا دەکەن کە ڕستەکان بە شێوەی پرسیاری، سەرسوڕمان یان دەربڕینێکی سادە هەست پێ بکرێن.

بەشێکی زۆری ڕێساکانی خاڵبەندی نێونەتەوەیین و یاساکانیان چونیەک و گشتگیرن. بەشێکیان لە ئەلفبێیەکەوە بۆ ئەلفبێیەکی تر، بواری بەکارهێنانیان دەگۆڕێت. نیشانەکانی خاڵبەندی لەڕووی سینتاکس و واتاوە دەق دابەش دەکەن.

هەر دەقێک کە خاڵبەندی تێیدا ڕەچاو نەکرابێت، دەبێتە هۆی ئەوەی کە خوێنەر سەری لێ بشێوێت و لە نووسراوەکە بەهەڵە تێ بگات. چاو لەم ڕستەیە بکەن کە چۆن بە جێگۆڕکێی بۆر "،" بەتەواوەتی واتای ڕستەکە دەگۆڕێت:

بەزەیی، پێویست نییە بیگرن.

بەزەیی پێویست نییە، بیگرن!

هەر بۆیە زۆر گرنگە لە خاڵبەندیدا وردبین بین. لێرە هەوڵ دەدەین گرنگترین ئەرکەکانی نیشانەکانی خاڵبەندی بخەینە بەر چاو.

١. خاڵ (.)

خاڵ (.)، لەم شوێنانەدا دادەنرێت:

١. بۆ کۆتاییپێهێنانی ئەو ڕسـتانەی کە وتە یان دەربڕینێک پێک دەهێنن، نموونە:

نەورۆز یەکەم مانگی کوردییە.

دوێنێ نامەکەم نووسی.

تێبینی:

خاڵ پاش نیشـانەجیاکەرەوەکانی تری وەک نیشـانەی پرسـیار و نیشانەی بانگکردن دانانرێت:

نامەکەت نووسی؟ (هەڵە: نامەکەت نووسی؟.)

نامەکە بنووسە! (هەڵە: نامەکە بنووسە!.)

٢. لە دوای یەکەم یان یەکەم و دووەم پیتی ناوێک کە پێش ناوهێنانی پاشناوەکەی بکەوێت، وەک:

ع. شەرەفکەندی

م. م. بەدرخان

٣. بۆ کورتکردنەوەی هەندێک نازناو و پیشـــە و ڕێکەوت، دوای یەکەم یان دووەم پیت دادەنرێت، وەک:

پێغەمبەر (د. خ.)

پ. عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ (پرۆفیسۆر)

د. سۆران (دوکتۆر)

ماده‌کان ٧٠٠ساڵ پ. ز. (پێش زایین) سەریان هەڵدا.

٤. لە کاتی کورتکردنەوەی هەندێک ناو کە لە چەند وشـــە پێک هاتوون:

ی. ن. ک. (یەکێتیی نووسەرانی کورد)

تێبینی: ئەگەر ئەو پیتـانە کەوتنە کۆتـاییی ڕســـتەوە ئیتر بۆ کۆتاییپێهێنانی ڕستەکە خاڵی تر دانانرێت:

ئەو بوو بە ئەندامی ی. ن. ک.

واتە: ئەو بوو بە ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد.

٥. لەدوای سەردێڕی سەرەوەی دەقێک، تەنانەت ئەگەریش سەردێڕەکە ڕستەیەکی تەواو بێت، خاڵ دانانرێت. نموونە:

خۆر بەشێک لە گەلەستێرەیە

خۆر ئەســـتێرەیەکی گەورە و مەزنە، ٨ هەســـارە بە دەوری خۆردا دەســـووڕێنەوە. یەک یان چەند مانگ بە دەوری هەر کام لەم هەسارانەدا دەسووڕێنەوە. ئەمانە سەرجەم پێیان دەوترێت "کۆمەڵەی خۆری".

"کۆمەڵەی خۆری" بەشـێکی زۆر زۆر زۆر بچووکە لە کۆمەڵێک ئەسـتێرەی تر کە پێیان دەوترێت "کاکێشـان" یان "گەلەسـتێرە". لە بۆشـاییدا "گەلەسـتێرە" زۆر هەن. وا دەخەمڵێنرێت کە پتر لە ١٧٠ میلیارد "گەلەستێرە" لە "بۆشاییی بینراو"دا هەبن.

بەڵام ئەگەر سەردێڕەکە بوو بە بەشێک لە دەقەکە ئەو کاتە لە کۆتاییی ڕستەکەدا خاڵ دادەنرێت.

خۆر بەشێک لە گەلەستێرەیە. خۆر ئەستێرەیەکی گەورە و مەزنە، ٨ هەسارە بە دەوری خۆردا دەسووڕێنەوە. یەک یان چەند مانگ بە دەوری هەر کام لەم هەسارانەدا دەسووڕێنەوە. ئەمانە سەرجەم پێیان دەوترێت "کۆمەڵەی خۆری".
"کۆمەڵەی خۆری" بەشێکی زۆر زۆر زۆر بچووکە لە کۆمەڵێک ئەستێرەی تر کە پێیان دەوترێت "کاکێشان" یان "گەلەستێرە". لە بۆشاییدا "گەلەستێرە" زۆر هەن. وا دەخەمڵێنرێت کە پتر لە ١٧٠ میلیارد "گەلەستێرە" لە "بۆشاییی بینراو"دا هەبن.

تێبینی: بەڵام ئەگەر سەردێڕەکە لە چەند ڕستە پێک هاتبێت، ئەوا لە کۆتاییی ڕستەکان خاڵ دادەنرێت بەڵام لە دوارِستەی سەردێڕدا خاڵ دانانرێت:

خۆر بەشێک لە کۆمەڵەی خۆرییە. کۆمەڵەی خۆری بەشێک لە کاکێشانە

خۆر ئەستێرەیەکی گەورە و مەزنە، ٨ هەسارە بە دەوری خۆردا دەسووڕێنەوە. یەک یان چەند مانگ بە دەوری هەر کام لەم هەسارانەدا دەسووڕێنەوە. ئەمانە سەرجەم پێیان دەوترێت "کۆمەڵەی خۆری".

"کۆمەڵەی خۆری" بەشـــێکی زۆر زۆر زۆر بچووکە لە کۆمەڵێ ئەسـتێرەی تر کە پێیان دەوترێت "کاکێشـان" یان "گەلەسـتێرە" لە بۆشـاییدا "گەلەسـتێرە" زۆر هەن. وا دەخەمڵێنرێت کە پتر لە ١٧٠ ملیارد "گەلەستێرە" لە "بۆشاییی بینراو"دا هەبن.

٦. هەندێک جاریش لە جیاتیی نیشـانەی سـەرسـوڕمان، لە دوای ئەو ڕستانەدا دادەنرێ کە داواکارییان تێدایە، وەکوو:

وەڵامەکانتان بەراورد بکەن.

٧. ئـەوڕۆکـە کـاتێـک لـە پرۆگرامێکی وەک (ووٚرد Word)دا بتەوێت دێڕەکانت بە ژمارە دیاری بکـەیت، خۆی خۆکار پاش ژمارەکان خاڵ دادەنێت، وەک ئەو خاڵانەی کە لەدوای ژمارەکانی خوارەوەدا دانراون:

1. مرۆڤ بۆی هەیە بیروڕای خۆی دەرببڕێت.
2. کەس بۆی نییە بیروبۆچوونی کەسـێکی تر بخاتە ژێر پرسیارەوە.
3. هەمووان لە کۆمەڵگادا مافی یەکسانیان هەیە.

سـەرنج: "خاڵ" دەبێت بلکێنرێت بە وشـەکەی پێش خۆیەوە و لەگەڵ وشەی پاش خۆیدا بۆشاییی هەبێت.

نیشانەی خاڵ لەناو کەوان یان لە دەرەوەی کەوان؟

هەر کاتێک نووســـراوەیەک بکەوێتە ناو کەوانێکەوە، ئەگەر نووســـراوەکە ڕســـتەیەکی تەواو بێت و کۆتاییی پێ هاتبێت ئەوە نیشـــانەی خاڵیش دەکەوێتە ناو کەوانەکەوە، ئەگینا دەکەوێتە دەرەوەی کەوانەکەوە.

ئاسۆ وتی: (من خەڵکی کوردستانم.)

لەسەر ئەو تابلۆیە نووسراوە: (کوردستان نیشتمانی جوان).

٨. ڕێـکەوت بە شـــێـوەی جـۆربەجـۆر دەنـووســـرێـت، ستانداردەکەی بۆ نموونە ئەمەیە:

١٩٤٦/٠١/٢٢

٢٢ی/خاکەلێوەی/١٩٤٦

کۆمـاری کوردســـتـان لە ڕێکەوتی ١٩٤٦/٠١/٢٢ لە شـــاری مەهاباد ڕاگەیەنرا.

٢. جووتخاڵ (:)

جووتخاڵ کە "دووخاڵ"یشـــی پێ دەوترێت لەم شـــوێنانەدا دادەنرێت:

١. لە پێش ئاخاوتنێکەوە کە وەک خۆی بگێڕدرێتەوە، یان بگوترێت، وەک:

ئاسۆ وتی: "من خەڵکی کوردستانم."

تێبینی: وەک دەبینن ئەو ڕســتەیەی ســەرەوە کەوتووەتە ناو جووتکەوان " "ەوە، چونکە ڕســتەکە ســەربەخۆیە و کۆتاییی پێ هێنراوە، هەر لەبەر ئەوە نیشـــانەی خـاڵ (.) دەخرێتە نـاو جووتکەوانەکەوە.

٢. دوای وشـە یان باسـێک کە پێویسـتی بە ڕاڤە و لێکدانەوە بێت، وەک:

میرنشـــینە کوردییەکان بریتی بوون لە: ئەردەڵان، ســـۆران، بادینان، بابان، هەکاری و بۆتان.

٣. پێش هێنـانـەوەی نموونـە، لـە بری: (بۆ وێنـە، وەکوو، بۆ نموونـە ...)، لـەم دۆخـەدا دەتوانرێـت تـەقـەڵێکیش دوای دووخاڵەکە دابنرێت، وەکوو:

ئاسـمانی ئەدەبی کوردی پڕە لە ئەسـتێرەی درەوشـاوە:- نالی، مەحوی، گۆران، هێمن و هتد.

٤. زۆر جار لەنێوان کاتەکانی کاتژمێرێکدا هێمای جووتخاڵ بەکار دەهێنرێت، وەک:

١٢:٢٧:١٢

(کاتژمێر ١٢ و ٢٧ خولەک و ١٢ چرکە).

تێبینی: چونکە نووسراوەی ناو کەوانەکەی سەرەوە ڕستەیەکی تەواو نییە، هەر لەبەر ئەوە نیشانەی خاڵ لە دەرەوەی کەوانەکە دادەنرێت.

سەرنج: جووتخاڵ دەبێت بلکێنرێت بە وشەکەی پێشیەوە و لەگەڵ وشەی دوایدا بۆشاییی هەبێت.

٣. بۆر (،)

بۆر نیشانەی پشوویەکی کورتە، لەو شوێنە دادەنرێت کە وا لە ڕستەکە بکات ئاسان بخوێنرێتەوە، ڕوون بێت و بەباشی تێ بگەیەنرێت. بۆر، چارەسەرێکی باشە بۆ ڕستەی دوورودرێژی پشووبڕ.

بۆر (،) لەم شوێنانە دادەنرێت:

١. لەدوای ناوی بانگکراوەوە، وەک:

کچینە، هەوڵ بدەن، بە هەوڵدان دەگەنە ئامانج.

٢. لەنێوان جێگر و جێلێگیراودا، وەک:
مەستوورەی کوردستانی، هۆنەر و مێژوونووس، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا دەژیا.

٣. لەو شوێنانەی کە ژماردن و دووپاتبوونەوەی تێدایە، وەک:
خوێ، ڕۆن، پیاز و برنج هەموو ئەو شتانەن کە پێویستن.

٤. بۆ جیاکردنەوەی وشەی سەرسوڕمان و وشەی بانگلێکراو لە ڕستەدا، وەک:
ئۆف، چ هەوایەک!
ئاخ، کوردستانەکەم!

٥. بۆ دابڕینی زنجیرەوشەیەک لە یەکتر کە دوو دوو و پێکەوە بەکار هێنرابن، وەک:
پێشمەرگە بە برسیەتی و تینوویەتی، بە هیلاکی و ماندوویەتی، کۆڵی لێ نادات.

٦. لەدوای گێڕانەوەیەکی ڕاستەوخۆ، بۆ نموونە ئەگەر قسەکەر، قسەیەکی کۆنی خۆی بگێڕێتەوە، وەک:
خۆم وتم، "چێکردنی ماڵپەڕ زۆر ئەستەم نییە."

٧. لەپێش ئامرازی لێکدەری (وە، یا، یان)ەوە، بە مەرجێک نەکەوتبێتە سەرەتای ڕستەوە، وەک:

نە تۆ هاتبووی بۆ کۆبوونەوەکە، وە نە ئاراسی هاوڕێت.
یا نامەکە بنووسە، یان پەڕتووکەکە بخوێنەرەوە.

٨. لەدوای وشەی (بەڵێ، نە و نەخێر)ەوە، وەک:
بەڵێ، نامەکەم نارد.
نە، لەو کاتەدا ناتوانم بەشدار بم.

٩. لە باتیی فرمانێک بۆ ئەوەی دووپات نەبێتەوە، وەک:
من دەچم بۆ سلێمانی و ئەویش، بۆ هەولێر.

١٠. لە ڕستەی لێکدراودا، دەتوانرێت لە بری ئامرازی لێکدەری (و) بەکار بهێنرێت، وەک:
شنۆ ویستی بچێت بۆ شایی، جلی لەبەر کرد، خۆی ڕازاندەوە، تەلەفۆنی لە هاوڕێکانی کرد، یەکیان گرت، خۆیان گەیاندە شاییەکە.

١١. دەتوانرێت لە بری (کە)ی لێکدەر لە ڕستەدا بەکار بهێنرێت، وەک:
پێم خۆشە، پێکەوە بچین بۆ سینەما.
سوپاست لێ دەکەم، سەرت لێ دام.

سەرنج: بۆر (،) دەبێت بلکێنرێت بە وشەکەی پێشیەوە و لەگەڵ وشەی دوای خۆیدا بۆشاییی هەبێت.

٤. خاڵبۆر (؛)

خاڵبۆر بۆ وچانگرتنێکی درێژتر لە بۆری سادە، بەکار دەهێنرێت. زۆر جار، لەو ڕستانەی کە زۆر لێک نزیکن لە باتیی خاڵ دادەنرێ، وەک:

لەم ساڵانەی دواییەدا، کوردێکی زۆر پەڕیوەی هەندەران بوون؛ کوردەکان دەتوانن سوودێکی زۆر بە گەلەکەیان بگەیەنن.

٥. نیشانەی پرس (؟)

نیشانەی پرس، دەخرێتە کۆتاییی ئەو ڕستانەی کە پرسیاریان تێدایە، وەک:

١. پێنووسەکەت چی لێ کرد؟

٢. ئایا دەزانی یەکەم ڕۆژنامەی کوردی چ ساڵێک دەر چوو؟

٦. نیشانەی سەرسوڕمان (!)

ئەم نیشانەیە هەم بۆ سەرسوڕمانە، هەم بۆ ئەمرکردن یان داواکردنە.

١. لە کۆتاییی ئەو وشانە، یان ئەو ڕستانەی کە سەرسوڕمان، یان پەژارەیی، یان هەستێکی دەروونیی تێدایە، بەکار دەهێنرێت، وەک:

چ هەستێکی بەسۆز!

چەند دەنگت خۆشە!

ئای! ئەوە لێرەیت!
ئۆخەی! ئاڵای کورد هەڵکرا.
ئای لەو مانگە! چ جوانە!

٢. هەندێ جار لە کۆتاییی ئەو ڕستانەی کە فرمانپێدان یان داواکردنیان تێدایە، بەکار دەبرێ، وەک:

برۆ دەرەوە!
دەرگاکە داخە!
بەجێم مەهێڵە!

٧. جووتەکەوانەی بچووک « »

هەندێ جاریش هێمای " " لە جیاتیی جووتکەوانەی بچووک بەکار دەهێنرێن و لەم شوێنانەدا بەکار دەهێنرێت:

١. کاتێ بمانەوێ گرنگیی تایبەتی بدەین بە وشەیەک، یان دەستەواژەیەک، یان ڕستەیەک، دەیخەینە ناو ئەو هێمایانەوە، وەکوو:

زانایان «زمان» بە کۆڵەکەی نەتەوە دادەنێن.
من "مێژوو" بە چرای تاریکستانی داهاتوو دەزانم.
کاتێک بتوانین «ئەلفبێ جۆربەجۆرە کوردییەکان» بکەین بە «یەک ئەلفبێ»، ئەو کاتە گەلێک لە کێشەکانمان چارەسەر دەبن.

٢. وتەیەک کە ڕاســـتەوخۆ دەگێڕدرێتەوە و ناشـــکێنرێت و دەستکاری نەکرێت، دەخرێتە ئەو ناوەوە، وەک:

پیاوە گەنجەکە وتی: "ڕاســـت دەکەیت، ئێمە یارمەتیت دەدەین، من ڕۆبین هوودم."

قازی موحەممەد، چاونەترس ڕووی تێ کردن: "ئێوە ئەمڕۆ قازی موحەممەدێک دەکوژن، ســـبەینێ لە هەر دڵۆپە خوێنێکی من، سەدان قازی موحەممەدی تر سەر هەڵدەدەن."

سەرنج: ئەگەر ڕستەکە بە خاڵ، بۆر، هێمای پرسیار، هێمای ســـەرســـوڕمان و هتد کۆتاییی هات، ئەوانەش دەخرێنە ناو کەوانەکانەوە.

دەقگێڕانەوە لەناو دەقگێڕانەوە

دەقگێڕانەوەی یەکەم لەناو جووتنیشانەی **"..."** دادەنرێت، دەقگێڕانەوەی دووەم لەناو تاکنیشانەی **'...'** دادەنرێت.

نموونە:

لە کتێبەکەدا نووســـراوبوو کە **"**ماســـیگرە ســـەرلێشـــێواوەکە هاواری کرد 'سەیری ئەو دەیدامە بکەن' پاشان بێدەنگ بوو**"**.

٨. جووتەکەوانەی گەورە ( )

جووتەکەوانەی گەورە بە چەند مەبەستێک بەکار دەچێت:

١. وشـــەیەک، یان ڕســـتەیەک دەخرێتە نێوانی، کە واتایەکی تایبەتیی تری هەبێت، وەک:

پیرەمێرد (حاجی تۆفیق) لە وەرگێڕانی هۆنراوەدا، دەســــتێکی باڵای هەبوو.

شاری سلێمانی (کە کەوتووەتە دامێنی چیای ئەزمەڕ) سلێمان پاشای بابان بنیادی ناوە.

٢. وشەی بێگانە، وەک:

ئاگرەدیوار (firewall) پێش بە خۆترنجێنەران دەگرێت بۆ ناو کۆمپیوٚتەرەکەت.

میری (حکومت) فرمانی کاولکردنی ناوچەکەی زوو دەرکردبوو.

بۆ نووسین بە کوردی پێویستە تەختەکلیل (keyboard)ێکی کوردی دامەزرێنیت.

٣. ســـاڵی دەســـتپێک و کۆتاییی ڕووداوێک، یان ســـاڵی لەدایکبوون و کۆچکردنی کەسێک، وەک:

سنووری دەوڵەتی حەسنەوی (٩٤١ ـ ١٠١٤) کە پارە و پوولیشیان هەڵکەندبوو، هەمەدان، مەهاباد، کرماشان و شارەزوور بوو.

حەمە پاشا (١٧٨٣ ـ ١٨٤٦)، کە بە پاشای کۆرە بەناوبانگە، توانیی لەساڵی ١٨٢٠دا سەربەخۆییی کوردستان لە ڕەواندز ڕابگەیەنێت.

تێبینی: کەوان کە دادەخرێت نابێت بکلێنرێت بە وشـــەکەی پاشـــیەوە، بەڵام ئەگەر وشـــەکە هێشـــتا تەواو نەبووبێت، دەبێت بلکێت بە کەوانەکەوە، وەک:

ئەمساڵ (حج)ێکی کرد.

وشەی (file)یان لە کوردیدا کرد بە "پەڕگە".

ســـەرنج: وشـــەکانی ناو کەوانەکان نابێت لەگەڵ کەوانەکاندا بۆشاییان هەبێت.

٩. هێڵ یان تەقەڵ (-)

ئەم نیشانەیە لەم شوێنانەدا بەکار دەهێنرێت:

١. بۆ جیاکردنەوەی دوو کەســـی گفتوگۆکەر، بۆ ئەوەی هێندە نەنووسرێت "وتی"، وەک:

سۆز ڕووی کردە ئاکۆ و وتی:

ـ ئاکۆ، گوێت لە سەربازەکانە؟

ـ بەڵێ، دیارە هەر بەدوامانداندا دەگەڕێن.

ـ تۆ بڵێی بماندۆزنەوە؟

ـ خەمت نەبێت، ناتوانن.

ـ ئەگەر کوژرام، دڵنیا بە لە گۆڕیشا هەر خۆشم دەوێی.

٢. دەتوانرێت لە بری ئەو کەوانە گەورەیە بەکار بهێنرێت کە لە خاڵی یەکەمی جووتەکەوانەی گەورەدا باسمان کرد، وەک:

پیرەمێرد - حاجی تۆفیق - لە وەرگێڕانی هۆنراوەدا، دەستێکی باڵای هەبوو.

دەتوانی هەرچەندە میوە - جگە لە مۆز - پێت خۆشە، بخۆی و، سەرەڕای ئەوەش کێشەکەت دابەزێت.

٣. لەنێوان ژمارە و ژمێرراودا، ئەگەر کەوتە سەرەتای ڕستەوە، هەر چەند دەکرێ خاڵیش دابنرێ، وەک:

هەندێ لە مەرجەکانی بڵاوبوونەوەی بابەت بریتین لە:

١ـ بابەتەکە دەبێت سوودگەیەنەر بێت.

٢ـ ڕەچاوکردنی ڕێنووسی کوردی.

٣ـ ڕەچاوکردنی خاڵبەندی.

٤ـ سەرچاوەکان دەبێت دیاری بکرێن.

وەک وتمان دەشکرێت لەدوای ژمارەکان خاڵ دابنێین:

١. بابەتەکە دەبێت سوودگەیەنەر بێت.

٢. ڕەچاوکردنی ڕێنووسی کوردی.

٣. ڕەچاوکردنی خاڵبەندی.

٤. لە کۆتاییی دێڕێکدا ئەگەر هەموو وشەکە جێی نەبووەوە و ویستت بەشێک لە وشەکە هەر لەو دێڕەدا بنووسیت تەقەڵ دادەنێیت، وەک:

ڕێبا..............................

زەکان...........................

هەڵبەت ئەو شتە ئێستە باوی نەماوە و کۆمپیوتەر خۆی وشەکان ڕێک دەخات و دەیباتە خوارەوە یان دەیهێڵێتەوە بەتایبەت بۆ ئەلفبێی عەرەبی و کوردی و فارسی زۆر باشترە، چونکە دەتوانێت پیتەکان درێژ بکاتەوە.

تێبینی: لەم شوێنانە تەقەڵ پێویست نییە:

کاتی ئاوەڵابوونی شوێنێک:

کاتژمێر ١٢-٠٩

لە هەفتەیەکدا ٨-٧ کیلۆمەتر هەڵدێت.

١٠. سێخاڵ (...)

ئەم سێخاڵ (...)ە لە بری وشە، یان ڕستە، کە قرتێنراوە، بە مەبەستی کورتکردنەوە، بەکار دەهێنرێت، وەک:

من سنە، کرماشان، مەهاباد، سلێمانی، کەرکووک و ...م چاو پێ کەوتووە.

لە کوردستاندا نەوت، ئاسن، زێڕ، زیو، گۆگرد و ... دەست دەکەوێت.

بیستووتە ...؟

فریام کەون! فریام کەون! فر...

سەرنج:

١. ئەگەر لە نیوەی وشـــەکەدا "ســێخاڵ" پێویســـت بوو ئەوە دەلکێت بە وشەکەوە ئەگینا دەبێت سەربەخۆ بنووسرێت.

٢. ژمـارەی ئەو خـاڵانە تەنیا ســـێ دانەن و نە زیـاتر (...)، هەنـدێ کەس لە خۆڕا ئەو خـاڵانە بە کەیفی خۆیـان دادەنێن، ئەوە هەڵەیە و دەبێت تەنها سێ خاڵ بن. نموونە:

دروست: من تۆم خۆش دەوێت...

هەڵە: من تۆم خۆش دەوێت..

هەڵە: من تۆم خۆش دەوێت...........

بەڵام ئەگەر ڕستەیەک بنووسیت و بتەوێت خاڵ دابنێیت بۆ ئەوەی ڕێک لەسەر ئەو خاڵانە چەند وشەیەک بنووسرێن، ئەوە قەی ناکات خاڵەکان درێژ بکەیتەوە، چونکە نازانیت چەندە بۆشایی پێویستە تا جێی وشەکان بکاتەوە. نموونە:

خەڵکی گوند .... دەچێنن.

لەوانەیە کۆمەڵێک شـــت هەبن کە پێویســـت بن لەوێدا بنووسرێن وەک: گەنم، جۆ، گەنمەشامی، سەوزە، ئەگەر خاڵەکان درێژتر نەکەیتەوە شوێنی ئەو وشانە نابێتەوە.

١١. بۆشایی (space)

بە مەودای نێوان دوو وشـــەی ســـەربەخۆ دەڵێین «بۆشـــایی space». ئەمە زیاتر لە نووســـین بە کۆمپیوتەر و کەرەســـتەی نووسین زۆر گرنگە. سەیری ئەم نموونەیە بکەن:

(ئاڵای شەکاوە ـ ئاڵایشەکاوە)

لە یەکەمدا بۆشـــایی هەیە، لە دووەمدا بۆشـــایی نییە. دیارە ئەوەی یەکەم ڕاستە.

یان کەســـانێک هەن کە هەندێک جار لەو شـــوێنانەی کە پێویست بە «بۆشایی» ناکات، بۆشایی دادەنێن، وەک:

"لە گە ڵ" کە دەبێت وا بنووسرێت: "لەگەڵ".

نووسـەر دەبێت بزانێت لە چ شـوێنێکدا "بۆشـایی" پێویسـتە، یان پێویست نییە، ئەگینا وشەکان واتای هەڵە دەدەنە دەستەوە و تێگەیشتنیان قورس دەبێت.

سەیری چەند نموونەیەک بکەن:

(باسکرا) دەبێت بۆشاییی هەبێت: (باس کرا).

(وامەکە) دەبێت بۆشاییی هەبێت: (وا مەکە).

(جێیهێشت) دەبێت بۆشاییی هەبێت: (جێی هێشت).

(خۆشمدەوێی) دەبێت بۆشاییی هەبێت: (خۆشم دەوێی).

زۆر گرنگە بۆ نووسـینی وشـەی کوردی کەڵک لە تەختەکلیلی کوردی وەربگرن ئەگینـا هەنـدێـک پیتی تـایبەتیی کوردیتـان بۆ نانووسرێت.

تێبینی:

١. (و)ی پێوەندی، وشـــەیەکی ســـەربەخۆیە و دەبێت هەموو کاتێک لەگەڵ وشەکانی پێش و پاشیەوە بۆشاییی هەبێت:

هەڵە: کچو کوڕ،

دروست: کچ و کوڕ.

٢ .وشەی لێکدراو دەبێت هەمیشە پێکەوە بنووسرێت:

کرێ + کار = کرێکار، نەک: کرێ کار

٣ .وشەی دارێژراو دەبێت هەمیشە پێکەوە بنووسرێت:

پێک + هێنان = پێکهێنان، نەک: پێک هێنان

دروست	هەڵە
کرێکار و وەرزێر	کرێکارو وەرزێر
گڕ و تین	گڕو تین
خۆڵکێش	خۆڵ کێش
وێنەکێش	وێنە کێش
سکاڵانووس	سکاڵا نووس
لەگەڵ	لە گەڵ
باوکمردوو	باوک مردوو
جێژوان	جێ ژوان
لێکەوتن	لێ کەوتن
پێدان	پێ دان

لەم هۆنراوەیەی مامۆستا هێمندا، دەبینن کە دانانی بۆشایی لە (کەماڵ)دا چەندە ماناکە دەگۆڕێ:

هەڵە

کەماڵت بێ کەماڵت بۆ چییە لەو شارە وێرانە؟

کەماڵی دەوڵەمەندی دی، گوڵم نەیویست کەماڵی من

(کە) سەربەخۆیە و (کە) بەشێکە لە وشەکە:

دروست:

کە ماڵت بێ، کەماڵت بۆ چییە لەو شارە وێرانە؟

کە ماڵی دەوڵەمەندی دی، گوڵم نەیویست کەماڵی من

١٢. هێڵی لار(/) ، (\)و پیتی (ر)

١. بۆ نووسینی ڕێکەوت کە بە ژمارە دەنووسرێت، کەڵک لە هێڵی لاری (/) وەردەگرین، وەک:

شاری کەرکووک لە ٢٠٠٣/٠٤/١٠ ڕزگار کرا.

٢. بۆ نووسینی «دابەشکردن» لەناو دەقێکدا کە پیتی تێدا بەکار هێنراوە، کەڵک لە هێڵی لاری (\) وەردەگرین، وەک:

خێراییی تێشک (٣٠٠ هەزار کم\چرکە)دایە.

٣. جاران لەناو ژمارەدا لە باتیی دابڕ (ممیز) کەڵک لە پیتی (ر) وەردەگیرا، وەک:

٠ر٢٣

١٢ر٤٨

بەڵام ئەوڕۆکە تەنیا کەڵک لە هێمای دابڕی بۆر (کۆما) کەڵک وەردەگیرێت:

٠,٢٣

١٢,٤٨

دەرەنجام

ڕەچاوکردنی خاڵبەندی دەبێتە هۆی ئەوەی کە نووسەر مەبەستەکەی بەباشی بگەیەنێتە خوێنەر و، خوێنەریش بەهەڵە لە مەبەستەکە تێ نەگات.

تێبینی: جگە لە خاڵبەندی گرنگە نووسەر ڕێنووسێکی یەکگرتووش بەکار بهێنێت:

[ڕێنووسی زمانی کوردی بە شێوەی سەرهێڵ]

[ڕێنووسی زمانی کوردی، بە شێوەی PDF]

ژێدەر:

1. زمان و ئەدەبی کوردی، بۆ پۆلی شەشەمی ئامادەیی، وەزارەتی پەروەردە، ساڵی ١٩٨٢.

2.Vuxen svenska, etapp 2 & 3, 1988

3. http://www.fritext.se/svmall.html

4. svenska skrivregler, 2005